

## АКАРИДІЄВІ КЛІЩІ – КОМІРНІ І ФУРАЖНІ ШКІДНИКИ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ

**Я. Р. Оксентюк**

(Науковий керівник: **І. А. Акімов**)

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

До акаридєвих кліщів відносять велику групу видів, які складають надродину *Asaroidae*, що належить до ряду акариформних кліщів (*Acariformes*). *Asaridae* – найбагатша на види із різною біологією родина, для якої характерне, при певних умовах, перетворення стадії дейтонімфи у специфічну форму гіпопуса, пристосованого до несприятливих умов середовища. Як правило, це вільноживучі, невеликих розмірів (до 1 мм) кліщі, види яких мешкають у скупченнях різних органічних залишків – в ґрунті, лісовій підстилці, гніздах та норах різноманітних тварин. Значна їх кількість знаходить сприятливі умови для життєдіяльності й швидкого розмноження в тих місцях, де тварини або людина створюють для себе харчові поживні запаси. Тому переробка людиною таких поживних для цих шкідників субстратів, як продовольчі продукти, фураж, технічні культури тощо, викликають заселення їх кліщами. З практичної точки зору інтерес до них викликаний, головним чином, тим, що ці кліщі псують продовольчі запаси, особливо зернові, бульби та кореневища [1].

Акаридєві кліщі пошкоджують переважно зародок зерна. Кліщі проникають в нього, головним чином, через тріщини та розриви в оболонці зародкового кінця зерна і видають в ньому порожнини – камери живлення, в яких уже відбувається їх подальше розмноження і розвиток. Зі збільшенням чисельності колонії кліщів швидко збільшується і об'єм вигризаной ними порожнини, аж до повного знищення зерна. Після цього кліщі емігрують в сусіднє зерно. Це призводить до зниження проростання і засмічення зерна [2].

Збитки, що наносяться акаридєвими кліщами продовольчим запасам, визначаються не стільки прямим поїданням останніх, скільки псуванням і забрудненням їх як кліщами, так і продуктами їх життєдіяльності [3, 4]. Ця сторона шкодочинної діяльності полягає в забрудненні зерна, підвищенні його вологості, стимулюванні самозігрівання і зараження бактеріозами і грибовими захворюваннями. Пошкоджені і забруднені кліщами запаси пліснявіють, піддаються гниттю і стають не придатними для господарського використання [1]. Вживання їх викликає тяжкі захворювання людини і сільськогосподарських тварин. При потраплянні всередину організму людини і домашніх тварин кліщі можуть викликати гострі шлунково-кишкові захворювання, потрапляючи до органів дихання – астматичні явища, при контакті зі шкірою – дерматити [5]. Про ймовірність перенесення цими кліщами небезпечних для людини хвороб, писав ще Лінней.

В Україні досліджено зв'язки кліщів з комахами, вивчалася акарофауна синантропних птахів зони Степу, угруповання кліщів в зоні Полісся та у

природних гніздах гризунів зони Лісостепу, комплекси акароїдних кліщів антропогенних та напівприродних біотопів правобережного центрального лісостепу України [6], синантропних акаридєвих кліщів Закарпаття [7]. Крім того, зібрано матеріал з території України для екологічних та морфологічних досліджень акароїдних кліщів [1] тощо.

Оскільки акаридєві кліщі мають велике економічне та практичне значення, тому стало необхідним провести більш детальне вивчення їх на території Західного Полісся України. Було враховано й те, що немає точних даних щодо видового складу та екології досліджуваних шкідників на даній території, особливо які пов'язані з господарською діяльністю людини. Актуальність дослідження кліщів у Західному Поліссі України зумовлена також тим, що тут активно розвивається сільське господарство, що призвело до використання для зберігання і переробки сільськогосподарської продукції непристосованих до цього приміщень. За таких умов є необхідним вивчення акаридєвих кліщів, як комірних і фуражних шкідників Західного Полісся України, з метою удосконалення методів боротьби і профілактичних заходів, які б сприяли кращому збереженню продуктів харчування і сільськогосподарської сировини.

#### *Література*

1. *Акимов И. А.* Биологические основы вредоносности акароидных клещей / И. А. Акимов. – К.: Наукова думка, 1985. – С. 3-4.
2. *Захваткин А. А.* Паукообразные / А. А. Захваткин. – Москва-Ленинград: Академия Наук СССР, 1941. – Т. IV, Вып. 1. – 474 с.
3. *Родионов З. С.* Качественный и количественный вред от хлебных клещей / З. С. Родионов. // Учен. зап. Моск. ун-та. – 1940. – Вып. 2. – с. 141-166.
4. *Румянцев П. Д.* Амбарные вредители и меры борьбы с ними / П. Д. Румянцев. – М.: Заготиздат, 1940. – 320 с.
5. *Пяткова С. Н.* Акароидные клещи зернохранилищ Донецкой области / С. Н. Пяткова // Структура і функціональна роль тваринного населення в природних та трансформованих екосистемах: Тези I міжнародної конференції, 17-20 вересня 2001. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С. 95-96.
6. *Ковалишина С. П.* Комплекси Acaroidea антропогенних та напівприродних біотопів Правобережного Центрального Лісостепу України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук : спец. 03.00.08 "зоологія" / Ковалишина Світлана Петрівна – Київ, 2006. – 23 с.
7. *Дудинська А. Т.* Синантропні акаридєві кліщі (acariformes, acaridia) Закарпаття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук : спец. 03.00.08 "зоологія" / Дудинська Андрія Тіборівна – Київ, 2006. – 20 с.